Ekologija u lutkarstvu

Ostrošić, Mirna

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:089163

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

THE ACADEMY OF ARTS AND CULTURE IN OSIJEK

Repository / Repozitorij:

Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

ODSJEK ZA KAZALIŠNU UMJETNOST

STUDIJ KAZALIŠNE UMJETNOSTI

SMJER: GLUMA I LUTKARSTVO

MIRNA OSTROŠIĆ

EKOLOGIJA U LUTKARSTVU

DIPLOMSKI RAD

MENTOR:

izv. prof. dr. art. Hrvoje Seršić

SUMENTOR:

doc. art. Nenad Pavlović

Osijek, 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja_____ potvrđujem da je moj _____rad
diplomski/završni

pod naslovom _____

_____

te mentorstvom _____

rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Osijeku, _____

Potpis

_____

SADRŽAJ

1. UVOD……1

2. INSPIRACIJA……3

3. KAZALIŠTE PREDMETA I KOMBINIRANE TEHNIKE……5

4. ODNOS GLUMAC – LUTKA……7

5. RAD NA PREDSTAVI……10

    5.1. ANALIZA……10

        5.1.1. TEMA……12

        5.1.2. IDEJA……12

        5.1.3. NADCILJ……13

        5.1.4. PLAN POSTAVLJANJA (REŽIJSKA ANALIZA)……14

    5.2. LUTKARSKE TEHNIKE U PREDSTAVI……16

    5.3. KOSTIMI……17

    5.4. GLAS I GOVOR LUTKE……17

6. IGRA ZA DJECU……18

7. ZAKLJUČAK……22

LITERATURA I IZVORI……23

SAŽETAK……24

BIOGRAFIJA……26

1. UVOD

„Lutka zna što radi. Lutka je pametna. Lutka je savršena. Ona je uvijek samo ono što treba biti. U naš svijet bezdušnosti i dvoličnosti ona dovikuje: Ja sam jedina iskrena! Ja jedina zaista imam dušu!“[1]

Lutka je posebna, čista, u njoj vidimo ono što ona zaista jest, nema skrivenih namjera, nema pretvaranja, što u nas, ljudi, često viđamo. Mi smo ponekad i bezdušni i dvolični, a ona je uvijek iskrena. Ona često progovara iskreno o onome o čemu mi šutimo ili što možda ne želimo reći na glas. Ponekad je lakše ono istinito i pravo reći kroz lutku, jer se čovjek uvijek može „izvući“ time da to izrečeno nije ono što on doista misli, a to nas vraća na priču o ljudskoj taštini i ostalim, već spomenutim ljudskim osobinama, koje lutka, srećom, ne posjeduje.

Studirajući animaciju i lutkarstvo upoznala sam različite lutkarske tehnike, tipove i vrste lutaka, načine animacije i što sve lutkarstvo jest i može biti. Za svoj diplomski i istraživački rad odabrala sam tehniku glumac i lutka. Upoznala sam se s tom tehnikom na drugoj godini preddiplomskog studija i tad mi je to bilo jako zanimljivo i izazovno jer sam morala biti i glumac i lutka u tom odnosu, a da su to i dalje trebala biti dva različita lika. To je bilo prekrasno i jako je dobro funkcioniralo pa me zanimalo kako bi funkcioniralo kad bih ja animirala lutku koja bi bila u odnosu s drugim živim aktivnim glumcem na sceni. To je ipak malo drugačije i zahtijeva drugačiji pristup radu pa sam se odlučila time baviti i to više istraživati. Razmišljajući o tematici, shvatila sam da želim napraviti nešto poučno, vedro, aktualno i zanimljivo. Inače brinem o okolišu, razdvajam otpad, potičem druge ljude na razmišljanje o ekologiji i svjesna sam vremena u kojem živimo i situacije u kojoj se nalazimo kao stanovnici Zemlje koja je već toliko ugrožena da je zavladalo alarmantno stanje i ako nešto ne napravimo sada, bojim se da nećemo ništa dobroga ostaviti novim naraštajima. Kao mlada osoba koja bi htjela imati obitelj, želim ostaviti neku nadu svojoj djeci. Znam da je možda već prekasno, ali želim vjerovati da se još uvijek nešto može napraviti. Neki ljudi su toga svjesni, ali ne rade mnogo ili ne rade ništa kako bi se nešto pokrenulo, prave se da se to njih ne tiče. Smatram da trebamo početi od sebe, od malih koraka i malih stvari koje ćemo promijeniti u svom životu svaki dan. Treba donijeti male odluke, osvijestiti koliko otpada proizvodimo pa pokušati reducirati isti, koliko

[1] Luko Paljetak, Lutke za kazalište i dušu, Međunarodni centar za usluge u kulturi, Zagreb, 2007., 8.str

bespotrebne plastike upotrebljavamo i zapitati se kako to promijeniti, kako početi razdvajati otpad i što ja, kao pojedinac, mogu napraviti za svoj planet. Sve te odluke svatko od nas treba donijeti sam i bez prisile. Ljudi trebaju toga svega postati svjesniji, a posao kojim se bavim i moj životni poziv idealan je način da se ljude potakne na isto. Tako sam došla do teme svog diplomskog rada, Ekologija u lutkarstvu. Zapitala sam se kako do kraja provući tematiku ekologije kroz predstavu, a da ona ne bude jedina tematika predstave. Odlučila sam kao autorica i kreatorica predstave biti ekološki osviještena te tako djelovati u nabavi scenografije, izradi lutaka i sve segmente predstave prilagoditi ekološki osviještenom načinu razmišljanja. Odlučila sam napisati priču s ekološkom tematikom za djecu. Treba odgajati nove naraštaje i upoznavati ih s ekologijom od malih nogu. Sjetila sam se da sam se i ja kao učenica osnovne škole susretala s ekologijom na različite načine, od lektire, obilježavanja Dana planeta Zemlje, Dana voda, pjevanja ekoloških pjesama, razdvajanja otpada i donošenja starog papira od kuće, u sklopu akcija skupljanja starog papira moje Osnovne škole Josipa Kozarca u Slatini. Napisala sam priču o ekološki osviještenoj djevojčici, izviđačici Luciji i izvanzemaljcu Zedu koji silno voli smeće i cijeli svoj život živi u njemu. Ideja mi je bila napraviti predstavu od recikliranog materijala i otpada, gotovo ništa kupiti, mnogo toga ponovno upotrijebiti i napraviti eko predstavu koju ću moći igrati po vrtićima i školama nakon što diplomiram. Sve, od lutke do scenografije, našla sam, skupila, ponovno upotrijebila, prenamijenila i krenula u ekološku avanturu s glumcem i lutkom. U tome mi je pomogla kreatorica lutkinih očiju, rakete i kutija za reciklažu Tončica Knez. Ona također nije za izradu nabavljala nove materijale, već je koristila materijale koji su joj ostali od nekih prijašnjih projekata koje je radila te materijale koje smo pronašli. Odlučila sam se za kombinirane tehnike u kojima koristim lutku kao stolnu lutku i zijevalicu od predmeta na sceni pa sam se dotakla tako i kazališta predmeta te njihove likovnosti u funkciji predstave. Krenula sam u avanturu pronalaska ekologije u lutkarstvu.

2. INSPIRACIJA

Godine 2018. na 52. PIF-u (Međunarodnom festivalu kazališta lutaka) pogledala sam dvije predstave Kazališta Puzzle iz Montreala, iz Kanade. Oni su odabrali ekološku tematiku u svom kreativnom stvaranju, a kako je to i mene tada zanimalo u lutkarskom smislu, odlučila sam pogledati kako su oni pristupili toj tematici. Oduševio me njihov humorističan i jednostavan pristup. Pogledala sam predstavu u kojoj su koristili samo papirnate maramice i drugu predstavu u kojoj su koristili samo plastične vreće i vrećice. Jako mi se svidjelo kako od jednostavnih, jeftinih materijala (zapravo otpada koji ugrožava prirodu) mogu napraviti cijelu predstavu i koliko ta priča može biti dirljiva i emotivna. Inače u svom kazalištu igraju predstave ekološke tematike, ali imaju i predstave drugih tematika. Razveselilo me njihovo gostovanje na festivalu i njihova poetika, ideje i izričaj.

Osim predstave inspirirala me cjelokupna situacija u kojoj se nalazi Zemlja i mi kao njezini stanovnici. Naš planet je jako ugrožen, stradao je od ljudske ruke, a toliko je velik broj ljudi koji toga nisu ili ne žele biti svjesni, koji o tome ne znaju i koje nije briga što će ostaviti budućim naraštajima. Sve je više vijesti o divljim odlagalištima opada, o odlaganju zabranjenih materijala i tekućina u prirodu, potoke, rijeke i mora. To me sve više zabrinjava. Proučavala sam sve to i iskreno se uplašila za budućnost života na Zemlji. Htjela sam sama napraviti nešto više od razdvajanja otpada i ekološki osviještenijeg življenja. Shvatila sam da je baš ekologija tematika koja bi bila zanimljiva za predstavu jer je aktualna te sam konačno odabrala tematiku ekologije u lutkarstvu za polaznu točku od koje ću krenuti. Djeca od pet do dvanaest godina idealni su recepijenti za takve predstave, smatram da svijest o ekologiji treba razvijati od ranog djetinjstva. Odlučila sam pripremiti predstavu za taj uzrast. Zatim sam razmišljala o materijalu koji bih koristila i odlučila sam se za otpad. Otpad je dobar jer od njega svašta novog može nastati, što ujedno potiče i lutkarsko razmišljanje. Otpad je, također, dobar odabir s obzirom na ideju ekologije i recikliranja, a to želim provući kroz predstavu. Htjela sam da materijal za scenografiju i lutku bude već korišten, odbačen i pronađen kao otpad, neke stare stvari i materijali koji su ostali od prijašnjih projekata. Tako smo Tončica Knez i ja shvatile da sve možemo napraviti baš od takvih stvari, koje su višak i nitko ih ne treba. Tako moja ekološka predstava dobiva dodatno značenje jer je sav materijal uložen u nju bio nekad odbačen i sada je recikliran, odnosno ponovno upotrijebljen u svrhu predstave.

Raduje me vidjeti kako su se mladi i djeca diljem svijeta pokrenuli i ustali prosvjedovati i zahtijevati promjene u sustavima, kako su krenuli u borbu protiv sustava za spas planeta. Nadam se da će ta borba nas „malih“ ljudi uroditi plodom i da neće kao obično naići na „gluhe“ odrasle ljude i njihove korporacije kojima je u interesu samo novac i zarada. Zato mislim da trebamo o osvijestiti što više ljudi, osobito i one najmlađe koji o tome ne znaju puno, kojima se o tome ne govori dovoljno i koji nisu ni svjesni što ih sve može dočekati u skoroj budućnosti.

Prvo sam poželjela da moja lutka bude otpad, odnosno biće od otpada koje ga voli i koje onda ima problem s malim ekologom kojeg sretne. Vremenom i uz razgovor s mentorima, dodatno sam osmislila lutku i lik jer mi to nije bilo dovoljno. Zapitala sam se tko je on, što je, odakle dolazi, zašto, što želi, sva ta pitanja koja su neophodna u radu na predstavi. Tako sam odlučila da je moj lik izvanzemaljac – s planeta smeća, Xenona. On voli to smeće i sav otpad, dolazi zato što je bio u potrazi za novim otpadom pa se spletom okolnosti spustio baš na Zemlju. Želi skupiti što više otpada kako bi bolje živio na Zemlji jer oni na svom planetu žive u otpadu, igraju se u njemu, spavaju, kuhaju, jedu, sve rade u otpadu, pa konačno i postaju otpad. Lutak je izvanzemaljac Zed kojem vidimo samo oči, tijelo mu je nevidljivo jer je njegov planet postao toliko zagađen da su oni kao vrsta izgubili svoj prvotni oblik i evolucijski su razvili mogućnost spajanja s otpadom kojeg toliko vole. Tako će moj lutak svoje oči moći spajati s otpadom nađenim i skupljenim na Zemlji, svoje će tijelo moći izmjenjivati kako mu je potrebno te će se tako kretati na različite načine. Takvo će mu kretanje dati i karakter.

3. KAZALIŠTE PREDMETA I KOMBINIRANE TEHNIKE

„Kao što čovjek suosjeća s mačkom zgaženom na cesti, kao što suosjeća s pticom koja ugiba na zemlji, kao što suosjeća s biljkom koja vene, tako suosjeća i s kamenom koji tone, s tkaninom koja se para, s papirom koji gori. Kao što suosjeća sa živim bićima, tako suosjeća i s predmetima.“ [2]

Predmet na sceni je povod, razlog djelovanja, traži povezanost s prostorom u kojem se nalazi, s drugim predmetom, s čovjekom u prostoru. I sam oblik predmeta izaziva osjećaje i karakter. Predmeti stavljeni na scenu i jasno određeni postaju simboli, znakovi i prestaju biti ono što su bili prije, a kada dobiju karakter prestaju biti samo predmeti te postaju živi, živa bića na sceni. Čovjek s predmetom može stvoriti priču, odnose između njih i publika će to prihvatiti. Važno je pri tome lutkarsko promatranje predmeta, lutkarsko razmišljanje i personificiranje materijala i predmeta. Začetnik takvoga načina razmišljanja bio je Sergej Obrascov, on je koristio kugle umjesto glave lutke. Potom je došao Yves Joly s „Tragedijom papira“ i stvaranjem likova upotrebom samo ruku: hobotnice, morske zvijezde i drugo. Oni su otkrili mogućnosti gole ljudske ruke koja postaje vidljiva duša neke ručne lutke. Kazalište predmeta poznato je još od četrdesetih godina dvadesetog stoljeća. Sedamdesetih godina je ono ponovno privuklo neke nadarene izvođače koji su ga usvojili i pretvorili u posebnu vrstu lutkarstva.

„Istina je da su sve lutke predmeti, ali nisu svi predmeti lutke.“ [3]

Predmeti u lutkarstvu imaju različitu primjenu. Ponekad su personificirani, prikazani kao lik ili su antropomorfizirani kao ljudska bića. Ponekad se koriste točno takvi kakvi jesu pa tako postaju simboli i metafore. Također mogu biti dio dramske cjeline kao nadrealističke dopune prikazanoj priči. Svaka lutka je predmet sama po sebi, ima svoj oblik, veličinu, masu, ali samo predmeti kojima animatori udahnjuju dušu i ožive ih postaju lutkom. Živom lutkom.

[2] Borislav Mrkšić, Drveni osmijesi, Centar za vanškolski odgoj Saveza društava „Naša djeca“ SR Hrvatske, Zagreb,1975., 247.str

[3] Henrik Jurkowski, Povijest europskoga lutkarstva, II.dio, dvadeseto stoljeće, Međunarodni centar za usluge u kulturi (MCUK), Zagreb, 2007., 457.str

Tako lutka može biti i šalica za kavu, olovka, papir, pa tako i otpad. To su sve obične stvari koje postaju žive u trenutku kada postaju lutke u rukama animatora.

Najpoznatija kazališta predmeta su u Italiji i Francuskoj, no ona postoje i u drugim zemljama. Kazalište predmeta je sve češće uključeno i u dramsko kazalište, ako to priča podržava i dopušta. Kazalište predmeta i kazalište materijala daleko su doslovnog lutkarskog kazališta, ali su produžetak tog kazališta jer oživljavaju sve stvari, bez obzira na njihov oblik.

Nisam se bavila isključivo kazalištem predmeta već sam koristila njegove zakonitosti kako bih si pomogla u stvaranju zanimljive igre lutke, a ona je glavni lik moje predstave. Kombinirala sam tehnike, od stolne lutke, različitih oblika zijevalica do ručne lutke. Neprekidno mijenjanje oblika lutke koncept je tehnike lutkarstva koji sam odabrala u procesu rada na ovoj predstavi. Predmeti na sceni postaju zijevalice kad u njih uđe izvanzemaljac Zed, odnosno kada ih preuzme u službi vlastita tijela i na to tijelo doda svoje, jedine vidljive ljudskim okom, oči. Prema tome, to nisu klasične ručne lutke zijevalice, već improvizirane zijevalice. Tako kofer postane zijevalica kad mu se otvori poklopac, tijelo i usta lutke postanu i dvije automobilske gume te crveni ruksak kojemu otvoren jedan od džepova postaje lutkinim ustima. Osim zijevalica, otpad ima i svrhu lutkinog tijela u službi stolnih lutaka. To su također improvizirane stolne lutke jer nema svaka lutka obje ruke ili noge nego ima improvizirano tijelo, plastičnu vrećicu npr. ili namotanu vunu, tkaninu, staru odbačenu majicu, gumenu čizmu, kutiju i sl. Takvo lutkino tijelo nema vodilice u tijelu ili u ruci nego je animacija izravna. Kao animatorica izravnom animacijom animiram lutku (oči koje se spajaju s predmetom koje je tijelo i ruku ili noge, zavisi od predmeta) koja mijenja oblike, kreće se po podlozi pa je zato stolna lutka. Mislim da dobar odabir predmeta u svrhu ekologije, koju ističem kroz ovu predstavu, puno znači publici. Publika će tijekom predstave dio kućnog otpada na sceni početi gledati na drugačiji način, kao nešto korisno, zanimljivo, simpatično, ponovno upotrebljivo, živo. Možda će i sami, kod kuće, naći otpad koji neće odbaciti nego će ga ponovno iskoristiti kao igračku, lutku ili za neku treću namjenu, nešto što će sami izmisliti.

4. ODNOS GLUMAC – LUTKA

Igra između glumca i lutke često se pojavljivala i danas se pojavljuje u miješanim scenskim programima, cabaretima i sl. Igra glumca s lutkom vrlo je efektna i zato je toliko zanimljiva. Glumac igra i ujedno animira lutku koja mu postaje ravnopravni partner na sceni. Lutkar je kao animator vidljiv i ako je vješt, neće smetati to što se vidi kako on pokreće lutku. Važno je u igri između njih naći odgovarajući ritam, dati dovoljno prostora lutki i sebi kako bi oboje jasno odigrali vlastite akcije i reakcije. Važno je znati tko kada govori i dočarati publici dva različita lika koja su u interakciji i razgovaraju. To zahtijeva puno vještine i koncentracije. Zanimljivije je ako se napravi i određeni kontrast u karakterima, glasovima, kretnjama, govoru jer se tako obogaćuje dijalog i jasno se razlikuje likove, tako je priča jasnija i može se lakše pratiti, a može se dobiti i komični karakter cijele izvedbe kao i snažna emocija.

Na drugoj godini studija bavili smo se i učili smo tehniku glumac – lutka sa štapnim lutkama, odnosno lutkama na štapu. Tražili smo zanimljive, uvijek aktualne tematike koje bi bile prikladan i plodan materijal za ovu igru. S vremenom smo shvatili da nas najviše zanimaju delikatne tematike poput smrti, zamišljenih prijatelja, seksualne orijentacije, određenih zdravstvenih problema koja mogu čovjeku stvarati probleme u odnosima s drugima i slično. Te su teme poprilično jake i diraju u emocije pa smo tako lakše stvorili odnos između lutke i sebe. Našli smo problem koji je dovoljno snažan, zanimljiv i jasan te ga povezali s lutkom. Lutki smo pronašli odgovarajući karakter, drugačiji od našeg te način govora koji će se razlikovati od našeg. Ja sam radila priču o djevojci koja ima svog zamišljenog prijatelja od djetinjstva, kao što mnoga djeca danas imaju. Ona je razgovarala sa svojim prijateljem (lutkom) i pokušala mu objasniti da ga više ne treba, iako joj je bio potpora za sve kroz život do sada. Ona je sada prestala biti toliko nesigurna, odrasla je i shvatila da može i sama ići kroz život te da ga ne treba baš sve pitati i da on ne mora govoriti umjesto nje. Zahvalila mu se i oprostila se sa svojim najboljim prijateljem te krenula u život bez njega. To je situacija koja je vrlo teška za svako takvo dijete, ali to je i uspješan korak, ako do toga zaista konačno dođe. Baveći se takvim temama shvatila sam da lutkarstvo može imati veliku terapijsku ulogu za djecu i ljude s takvim i sličnim problemima. Lutka je savršen medij za izražavanje, kada osoba ne želi ili ne može u svoje ime reći što osjeća ili misli te što joj zadaje brige. Kroz lutku je sve lakše reći i pokazati jer to tada nisi ti izravno izgovorio pred drugima, nego je lutka netko drugi tko će „preuzeti

krivnju“ na sebe i osobi će biti lakše vidjeti posljedice koje to priznanje ili svjedočanstvo donosi. Osoba se vremenom može ohrabriti i moći započeti lakše pričati o svojim problemima. Lutka je toliko čista, neutralna i pogodna za takvu svrhu.

Neville Tranter je krajem sedamdesetih godina 20. Stoljeća započeo u Australiji rad s velikim lutkama na sceni s glumcem. On bi bio jedina živa osoba na sceni, a animirao bi jednu ili više lutaka i napravio čitavu predstavu odnosom glumac – lutka. On je uvijek bio jedan od likova, a njegove lutke bile su drugi likovi. Tranter ima izričaj koji je brutalan, izravan, nemilosrdan, ali i poetičan te vrlo vješto progovara o životu i na svojstven način približava svijet lutkarstva svojoj publici.

Na Simpoziju dramske pedagogije 2018. godine slušala sam predavanje dramske pedagoginje i učiteljice u školi koja je s nama podijelila iskustvo analize lektire pomoću lutaka u svom razredu. Ona je s učenicima izradila lutke pomoću kojih su oni, nakon što bi pročitali lektiru, iznosili svoja mišljenja o pročitanom djelu. Igrali su se likova iz lektire, čak su znali upriličiti suđenje nekom od likova gdje bi on onda iznosio svoju obranu. Takav ih je način posebno motivirao da pročitaju lektiru i da se njome intenzivnije bave na zabavan način. Svatko je od njih nešto htio reći kroz svoju lutku i uz pomoć iste, razlikovalo se to od uobičajenog načina govorenja u svoje ime. Tako su se postepeno svi željeli uključiti u rasprave i igru te je učiteljica postigla da učenici s voljom čitaju i sudjeluju na nastavi, a ne da im to bude dosadno i nezanimljivo, kao što većini, na žalost, danas jest.

Odnos glumac i lutka koji sam odabrala za svoju diplomsku predstavu nije klasičan, kakav sam već upoznala na studiju, već malo drugačiji. To je odnos kakav sam već viđala u nekim predstavama, ali se njime nisam nikada bavila i nisam nikada radila takvu predstavu, stoga mi je ovo izazov. Postavljam živu glumicu na scenu koja igra djevojčicu, a ja sam u ulozi animatorice lutke koja je drugi lik u predstavi. Ovog sam puta nevidljiva animatorica, netko tko nema odnos s lutkom koju animira i tko je u crnoj tehnici te što manje vidljiv publici. Odnos se gradi između same lutke na sceni i samog glumca na sceni. Takav odnos između lutke i glumca razlikuje se od odnosa dvaju glumaca na sceni jer ovdje glumac svojom igrom ne smije prevladati i biti u tome ekspresivniji i jači od same lutke. Tada lutka nije toliko zanimljiva, upečatljiva i gubi se njezin smisao i važnost. U takvom procesu na to treba jako paziti. Glumac igra aktivno, ali daje važnost lutki, poništi se u svojoj ekspresiji kad god treba i može kako ne bi odvukao pozornost na sebe u krivom trenutku. On mora točno znati kada je njegov, a kada

lutkin trenutak. Treba igrati tako da svojom igrom podržava lutku na sceni, da joj daje na važnosti. Mora imati točan i jasan smisao za ritam i tempo. Treba tim sredstvima prilagoditi igru i glumu lutki te lutkarskom načinu izražavanja, lutkarskoj glumi. Radom na predstavi smatram da smo kolegica Sara Ipša i ja uspjele izgraditi točan odnos između lutke i glumca na sceni. Osim već navedenim sredstvima i prilagodbama, razliku između likova i točan odnos ostvarile smo pojačanim karakterima lutke i djevojčice. Svatko je imao svoj točan karakter i ponašao se, govorio, kretao u skladu s tim. Djevojčica Lucija je znatiželjna, aktivna, vesela, voli učiti, spremna je pomoći u nevolji, sklona je novim prijateljstvima, ljubiteljica je prirode i ekološki je osviještena. Izvanzemaljac Zed je pohlepan za smećem, samotnjak je, ne voli ljude i ne poznaje prirodu, ljubitelj je otpada, nepovjerljiv, ali dobar i također sklon novom prijateljstvu, što nije uobičajeno za njegovu vrstu, ali uz djevojčicu Luciju i on se promijeni. Gradile smo karaktere na suprotnostima, na malim sukobima koji su ih vodili do rješenja i prijateljstva, a sve to kroz prizmu ekologije.

5. RAD NA PREDSTAVI

Studirajući na Akademiji, od prve sam se godine susretala s lutkarskim etidama koje su morale imati svoju cjelinu, ideju, temu, cilj i morali smo ih znati napraviti sami, a zatim su nas profesori savjetovali te smo tada te iste etide unaprjeđivali i gradili. Bili smo potaknuti sami osmisliti svoju priču i naći način na koji ćemo ju ispričati. Tako sam se susretala i s režijom i dramaturgijom. Učila sam kako najbolje prikazati ono što želim reći i poručiti. Vodili su me profesori, vremenom sam sve više učila, radila sve više svojih etida i bivala sve uspješnija u tome. Postale su mi jasne zakonitosti lutkarskog kazališta i lutkarstva. Profesori su uvijek bili tu kako bi nas dodatno motivirali, potaknuli nas na dublje promišljanje i propitkivanje te su nam dijelili zadatke i upute. Rad na diplomskom ispitu podrazumijeva samostalan rad, tj. sposobnost da sami uprizorimo neki materijal, djelujemo u profesionalnim uvjetima, uviđamo probleme, zaključujemo što je dobro, a što ne i možemo uspješno primijeniti stečeno znanje. Mentori su tu da nas vrate na pravi put ako skrenemo, da nas usmjere na detalje koje smo zanemarili ili koji su nam promaknuli. Stoga sam se prisjetila nastave predzadnjeg semestra, radili smo dramaturšku analizu te kako ju provesti.

5.1. ANALIZA

Započinjem dramaturško – redateljsku analizu priče koju sam napisala. Kako se nisam odlučila raditi prema predlošku teksta, tako nisam radila klasičnu literarno – dramaturšku analizu prema kojoj bih nekoliko puta pročitala predložak, zapisivala prve dojmove, istraživala autora i epohu, bavila se fabulom i pronalazila temu, ideju i nadcilj. Napisala sam svoju priču, analizirala ju više puta, tražila ideju, temu i nadcilj u njoj te pronalazila nelogičnosti i manjkavosti vlastite dramaturgije, zatim ju mijenjala i prilagođavala. Prije no što je nastao tekst, zapisivala sam bilješke o ekologiji, recikliranju otpada i što se sve može od njega napraviti, tj. što to ljudi diljem svijeta od njega već rade. Fascinirala su me kreativna rješenja poput izrade kuća od automobilskih guma, sitnog otpada vezanog u blokove ili od limenki.

Zatim sam pronašla snimke i slike ljudi koji žive u suživotu s prirodom na stari ili moderan način. Sve sam to bilježila i tražila poveznicu s lutkarstvom kako bih spojila lutkarstvo i ekologiju na zanimljiv, djeci razumljiv i pristupačan način.

Pitanja s kojima sam se odmah na početku susrela:

1. Što postavljam?
2. Zašto ja to postavljam?
3. Za koga?
4. Radi čega?
5. Kako?

1. Postavljam autorsku lutkarsku priču o ekologiji i prijateljstvu.
2. Postavljam ju jer me zanima spoj lutkarstva i ekologije, želim se izraziti na taj način te predstavom djecu nešto naučiti i motivirati ih da brinu o okolišu.
3. Postavljam ju za djecu od pet do dvanaest godina.
4. Postavljam ju jer smatram da ljudi nisu ekološki osviješteni, a ta se svijest najbolje razvija u najmlađoj dobi, oni će kroz zanimljivu priču nakon pogledane predstave sami poželjeti nešto promijeniti i učiniti za svoj planet. Barem neku najmanju stvar.
5. Kako bi odgovorio na pitanje KAKO redatelj se služi temom, idejom i nadciljem te tako određuje koji likovi djeluju ZA, a koji PROTIV ideje, odnosno određuje glavni konflikt predstave. Tu se nalazi i pet događaja koji čine jasnu strukturu i dramaturgiju i koje je potrebno odrediti:

- polazni događaj (događaj od kojeg je sve počelo)
- osnovni događaj (onaj oko kojeg se cijelo vrijeme vrtimo)
- centralni događaj (vrhunac u radnji u kojem se razrješava glavni sukob)
- finalni događaj (razrješavanje radnje)
- glavni događaj (zadnja točka koju vidimo u predstavi, a odnosi se na redateljevu ideju i nadcilj)

5.1.1. TEMA

Tema je osnovni krug pitanja koja je umjetnik postavio u svojoj predstavi i tom predstavom na njih odgovara. Tema se razotkriva kroz protagoniste. Ona se provlači kroz svaku scenu i preispituje se, a na kraju se naglasi i odgovori na postavljeno pitanje.

Tema predstave: Može li se spasiti Zemlja i kako?

Pojam spašavanja podrazumijeva sadašnje loše stanje, Zemlja je planet koji odumire zbog zagađenja koja su ljudi prouzročili i pitam se što mi kao pojedinci možemo napraviti kako ne bismo doveli do još većeg zagađenja i kako bismo napravili da se ono reducira, kako bismo našli način na koji se možemo bolje nositi s otpadom. Mi, „mali ljudi“, jer veće kompanije već nešto rade vezano uz taj problem, ali i rade puno toga što šteti planetu i na što mi, „mali ljudi“, ne možemo utjecati. Moramo krenuti od sebe i od svakodnevnih malih promjena u načinu života. Temu spašavanja Zemlje postavljam jednostavnim pitanjem, a to je: što se može napraviti s otpadom? U predstavi jedna strana voli otpad, a druga ga se želi riješiti. Kako se svatko od nas može boriti s otpadom?

5.1.2. IDEJA

Ideja je glavna misao umjetničkog djela koja izražava odnos umjetnika prema realnosti. Odgovara na pitanja postavljena u temi. Određuje ju redatelj te se razotkriva na samom kraju predstave, kada se razriješi glavni sukob, trebalo bi postati jasno što je autor htio. Ideja predstave: Odgovornim ponašanjem, brigom o planetu, ali i igrom te uz dobro društvo, Zemlju je moguće spasiti od izumiranja.

Mislim da je to moguće i da je, iako je već poprilično kasno, još uvijek moguće nešto napraviti za budućnost onih koji dolaze nakon nas. Došlo je vrijeme koje odlučuje, sada je vrijeme kada se nešto mora napraviti. Vjerujem da možemo i raduje me kada vidim mlade ljude diljem svijeta koji slično razmišljaju i koji se bore za bolju budućnost našeg planeta.

Konačna ideja predstave otkriva se na kraju, a ovdje je to ovo: Otpad se može razdvajati, od njega se može nešto novo graditi, prenamijeniti ga i tako ga ne odbaciti u prirodu. To je ono što spaja djevojčicu i izvanzemaljca. On voli otpad, ona ga se želi riješiti, ali kroz igru zajedno shvate da taj isti otpad koji zagađuje prirodu može ostati uz njih, ali u drugom, korisnijem obliku. Od njega će napraviti novu letjelicu za izvanzemaljca. Ona je sretna jer otpad ne ostaje u prirodi, a on je sretan jer je njegov ljubljeni otpad i dalje uz njega.

5.1.3. NADCILJ

Odgovara na pitanje: radi čega postavljam to što postavljam? Odnosi se isključivo na publiku. Najkonkretniji je i to je ona misao s kojom želim da publika ode s predstave i zatim djeluje, nešto napravi. Postavljam ovu predstavu zato što želim da svatko počne više brinuti o našem planetu, da za početak počne o tome više razmišljati, započne otpad i razdvajati. A kasnije, tko zna? Možda se neki tromi ljudi, potaknuti viđenim, ipak pokrenu. Dovoljno je da se pokrene jedna osoba iz publike, nešto je pokrenuto.

Nadcilj predstave: Svatko od nas može napraviti nešto za svoj planet, a zajedno možemo puno.

Pozornost publike želim usmjeriti na male sitne stvari koje svatko od nas može napraviti za čišći planet. I to možemo raditi svaki dan. Želim osvijestiti recepijente o problemu i potaknuti ih da nešto požele promijeniti. Želim predstavom potvrditi prijateljstvo i zajedništvo jer tada možemo sve lakše postići i možemo riješiti sve probleme.

Polazni događaj: Djevojčica pronalazi smeće u Nacionalnom parku.

Osnovni događaj: Izvanzemaljac skuplja smeće na Zemlji u Nacionalnom parku.

Centralni događaj: Prijateljstvo između ljubitelja smeća i ljubiteljice prirode.

Finalni događaj: Odlučuju da mogu i žele zajedno spasiti planet Zemlju od zagađenja i mogu naći novu svrhu nađenom otpadu.

Glavni događaj: Odluka o kompromisu kojim će se riješiti otpada tako da će ga iskoristiti za izvanzemaljčevu novu letjelicu i tako pomoći jedno drugomu, istovremeno i Zemlji.

5.1.4. PLAN POSTAVLJANJA (REŽIJSKA ANALIZA)

Plan postavljanja je redateljski plan postavljanja predstave, odnosno, riječ je o režijskoj analizi tj. režijskom načinu postavljana predstave. Tada je potrebno odrediti „glavni konflikt predstave“, a to je u ovom slučaju pitanje što s otpadom kojemu nije mjesto u Nacionalnom parku. Također, sukob je oko samog otpada jer izvanzemaljac živi u njemu i skuplja ga te mu zato treba, a izviđačica Lucija ga skuplja kako bi ga maknula iz prirode i dobila najviše bodova jer bi skupila najviše smeća. Vodeći se tim „polaznim događajem“ određujem Lucijin dolazak na mjesto radnje gdje ona pronalazi velike količine otpada. Tim događajem sve započinje. „Osnovni događaj“, oko kojeg se sve vrti, jest izvanzemaljac koji skuplja otpad na Zemlji u Nacionalnom parku. Izvanzemaljac ovdje ne pripada, ni njemu ni otpadu ovdje nije mjesto, pa Lucija pokušava riješiti taj problem. Njihov odnos se razvija, kasnije prerasta u prijateljstvo. Jedno drugome počnu nesebično pomagati. Dolazimo do „centralnog događaja“ koji je vrhunac radnje i razrješenje konflikta, a to je u ovom slučaju prijateljstvo između ljubiteljice prirode i ljubitelja smeća, ono im pomogne da zajedno razvrstaju smeće i nađu mu novu korisnu svrhu te riješe nastale probleme. Još se više zbliže kada izvanzemaljac doživi još jednu nesreću sa svojom raketom i Lucija mu spasi život. Spasi ga na neobičan način, uz pomoć otpada, jer je izvanzemaljac načinjen od njega. Polako dolazimo do „finalnog događaja“ koji je razrješenje cijele radnje, a odnosi se na ideju redatelja, odnosno na glavni događaj koji je odluka o zajedničkom spašavanju planeta Zemlje i otvaranje mogućnosti izvanzemaljčevog povratka na svoj planet, nakon što od nađenog otpada budu izradili novu letjelicu.

Izvanzemaljac do tada odluči ostati i pomoći svojoj novonastaloj prijateljici u borbi protiv otpada.

Likovno – umjetničko rješenje predstave jest razigravanje smetlišta koje pomaže u kreiranju glavnog lika s ciljem funkcionalnosti odlagališta kako bi nam pružilo prostor za igru, oblike lutke, maštu i vizualnost cijele predstave. Na kraju mora biti jednostavno za počistiti, razvrstati, odnosno raščistiti te ostane samo nekoliko većih komada smeća koje oni sami ne mogu odnijeti, oni trebaju pomoć i po nju odu na samom kraju predstave. Važno je imati jasno određen ulazak na scenu odakle Lucija i dođe, kasnije donese kutije za razvrstavanje papira i plastike, te izlazak sa scene koji na kraju jasno određuje smjer odlaska do civilizacije od koje će tražiti pomoć. To je na kraju određeno prvim planom kao jedan izlaz i ulaz sa scene, isto mjesto dolaska i odlaska sa scene, dolaska iz civilizacije i odlaska u civilizaciju. Važan je i prostor u koji izvanzemaljac krene letjeti raketom kako bi se vratio kući i u kojem se brzo nakon toga prisilno spusti i doživi nesreću te ga odatle Lucija pokupi kako bi ga spasila i oživjela. To smo organizirali crnim zastorima u trećem planu scenografije. U srednjem planu odvija se najdulji dio predstave, sve glavne akcije te kretanje lutke i glumice. U prvom planu je već spomenuti ulazak i izlazak sa scene koji je na početku jasno određen otpadom koji je posložen od ulaska prema odlagalištu, koji tako sam dovede Luciju do mjesta radnje. Podsjeća na Ivicu i Maricu koji su ostavljali mrvice za sobom kako bi pronašli put natrag iz šume. Tako je u ovoj priči Lucija pomoću povećala pronašla put satkan od otpada kojeg je skupljala i koji ju je doveo do odlagališta.

Scenografija nam je otpad na sredini scene. Tu su kartonske kutije, plastična kanta, automobilske gume, stari pokidani kofer, pokidani kišobran, gumene čizme, rukavica, čarapa, plastični pribor za jelo, plastične boce, plastične vrećice i ostalo plastično smeće, papiri raznih vrsta, plastični tanjuri, pokidani dio daske za toalet, stara mreža za pecanje (vrša), stare majice, kutije od jaja i sličan otpad koji je povezan s tematikom predstave i iskoristiv za kreiranje lutke, za akciju na sceni, na primjer, za recikliranje. Scenografija nije ovdje samo kako bi skrivala lutku. Zato nije visoka i nije u službi paravana. Funkcionalna je i pomno osmišljena. Jedan dio je podignut na niski kubus, kako bi se animator bolje sakrio iza kubusa i kovčega na njemu te

kako bi se na tom istom kubusu odvila akcija spašavanja i oživljavanja izvanzemaljca. Animator se kreće s lutkom iza scenografije, ali se ne skriva kao iza paravana. U crnoj tehnici je i ne smeta animaciji niti igri predstave, čak i kada se vidi. Drugi dio scenografije podignut je na stare automobilske gume, koje su i same otpad, kako bi bio viši te samim time praktičniji. Scenografija je u funkciji animacije lutke, spaja se s lutkom i tako nastaje lutkin novi oblik, a samim time i novi tip lutke i drugi način animacije.

5.2. LUTKARSKE TEHNIKE U PREDSTAVI

Lutkarske tehnike kojima sam se htjela baviti jesu odnos glumac i lutka, kombinacija ručne lutke i kazališta predmeta, ali ne u osnovnom smislu u kojem bi mi likovi bili predmeti koje animiramo, već predmeti kao dio lutke koji su funkcionalni i animabilni, te kombinirane tehnike, odnosno improvizirane tehnike. Kombiniram različite predmete s očima lutke koje su uvijek iste. Tako izvanzemaljac Zed može poprimati oblike različitih predmeta, odnosno uzimati ih kao svoje tijelo. On ima velike ljubičaste oči, može letjeti uz pomoć predmeta i tijelo mu je nevidljivo, sve dok ne preuzme oblike otpada koje nalazi oko sebe. Oči lutke sam spojila s ruksakom, kantom, pletenom vestom, gumenom čizmom, majicom, kišobranom, plastičnom vrećicom, koferom, automobilskim gumama, velikom plahtom, raketom, namotanom zelenom vunom… Tražila sam neki oblik lutke koji bi bio zanimljiv i povezan s tematikom predstave te da ključ igre bude učestalo mijenjanje oblika tijela. Tako se Zed može kretati na različite načine, svojstvene predmetima koje izabere. Lutka je u nekim trenutcima zijevalica, a u nekim stolna lutka. Zijevalica je kad poprimi oblik automobilskih guma, one tada postanu i velika usta, zatim je zijevalica džep ruksaka koji se otvori i u koji izvanzemaljac uđe. U ostalim situacijama ona je uglavnom stolna lutka, animirana izravnom (direktnom) animacijom. Ponekad ima samo tijelo i oči, ponekad ima noge, tijelo i oči, a ponekad tijelo, ruku i oči. Bitno je što je lutkina akcija u tom trenutku, je li to dodavanje predmeta Luciji, skakanje, hodanje, letenje, guranje, pomicanje i sl. Sve navedeno u svrhu je spajanja ekologije i lutkarstva, početne teme kojom se bavim u cijelom diplomskom radu, praktičnom i pismenom.

5.3. KOSTIMI

Kostim lutke se izmjenjuje, od pletene veste, ruksaka, vrećice, papirnate vrećice, gumene čizme, pamučne majice, kišobrana, kofera, rakete, zelene namotane hrpe vune, plahte pa sve do automobilske gume i plastične kante. Svaki kostim daje određeni karakter, omogućuje različito kretanje, izgled i oblik tijela. Ni jedan kostim nije stalan, u tome je zakonitost lutke. Kostim izviđačice Lucije čine traper hlače s tregerima, žuta majica, marama u boji tenisica te crveni ruksak koji je u predstavi nekoliko puta korišten za animaciju, poslužio je kao lutkino tijelo. Kostim ima naznake izviđačke odore, boje smo prilagodili njezinoj izviđačkoj skupini naziva Pčelice te dodali maramu, ona simbolizira izviđačku maramu.

5.4. GLAS I GOVOR LUTKE

Moja lutka je izvanzemaljac Zed, dolazi s planeta Xenona, pa sam svoj govor pokušala nekako promijeniti i prilagoditi maloj lutki koja mijenja oblike, a da bude razumljivo, jasno, da ne bude dosadno, monotono i robotski. Dodala sam mu zvukove kretanja i razmišljanja kada je sam na sceni i kada se igra. Željela sam da mu glas ne bude iritantan nego simpatičan. Govori aktivno. Iz načina govora može se zaključiti njegova namjera, osjećaji, motivacija.

6. IGRA ZA DJECU

„Lutka je sastavni dio dječjeg života. Kroz lutku dijete razvija najbolje strane svoje ličnosti, i kroz lutku s kojom se igra i kroz onu na sceni. S lutkom na sceni dijete se poistovjećuje i razvija mnoge humane dimenzije vlastite ličnosti.“[4]

Od malena sam gledala lutkarske predstave, kad god bih mogla. Nisam ih gledala puno jer sam živjela u sredini u kojoj nije bilo puno lutkarskih predstava, ali sam voljela odlaziti u moj rodni Osijek u Dječje kazalište Branka Mihaljevića gdje bih gledala predstave od kojih se iz toga doba najviše sjećam one kultne „Zeko, Zriko i Janje“. Smatram da sva djeca trebaju od malena ići u kazalište jer ih ono na neki način odgaja, kao i roditelji, tete u vrtiću i učitelji te stvara kulturu odlaženja u kazalište. Djeca vrlo rano dobiju vlastite lutke, različite od onih koje mi zovemo lutkama. To su na početku plišane igračke, lutke (bebe) i sl. koje dijete odrastanjem sve življe koristi u svojoj svakodnevnoj igri. Kasnije se djeca susreću s pravim animiranim lutkama različitih tipova pa se ta ljubav prema lutkama razvija. Dijete se igra, razgovara s lutkom, pokreće ju, na neki način joj daje dušu, kao i mi lutkari koji predmetima i lutkama dajemo dušu i one postaju žive. Igranjem s igračkama, lutkama i predmetima dijete razvija svoju maštu, ličnost i kreativnost, a s lutkom na sceni se također može i identificirati, može nešto naučiti o odnosu s drugima, prema drugima i sebi, o sebi, o humanosti, primiti poučan sadržaj. Želim djeci predstavom približiti ekologiju, problem s otpadom, kreativnost stvaranja nečeg novog od otpada, predstaviti im izvanzemaljce kao nešto pozitivno, plemenito, neobično i simpatično. Također im želim približiti važnost prijateljstva i međusobnog pomaganja, kao i bavljenje izvanškolskim aktivnostima u prirodi i tako ih motivirati da i oni čine isto.

I danas volim odlaziti u dječja i lutkarska kazališta, zbog profesionalnih razloga, ali i zbog ljubavi prema djeci i dječjem kazalištu. Svakako se želim baviti dječjim i lutkarskim kazalištem nakon završetka studija. Veseli me igra za djecu jer je na sceni uvijek kreativno, veselo, zabavno, nikada nije dosadno i uvijek se osjećam kao dijete. S druge strane, nije ni

[4] Luko Paljetak, Lutke za kazalište i dušu, Međunarodni centar za usluge u kulturi, Zagreb, 2007., 86.str

malo lagano jer su djeca najveća i najbolja kritika koju glumac i lutkar može poželjeti. Uvijek su iskreni, jasni, glasni, puno pitaju i svašta uoče u predstavi. Djecu ne bismo trebali sa scene praviti glupima jer oni to jasno vide i nisu glupi. Kada im se nešto ne sviđa ili nema smisla oni jasno daju do znanja i to je najbolji pokazatelj svakom glumcu. Kada im se sviđa također daju do znanja, prate pozorno i bez riječi, koncentrirani su, gledaju, slušaju, pjevaju, plješću i kasnije su puni pitanja. Kada im je predstava dosadna to se jasno može osjetiti jer počnu gledati naokolo, pričati jedni s drugima, žamoriti, tražiti nešto drugo što će ih zabaviti. Dječju publiku posebno cijenim. Smatram da treba djecu učiti kako se u kazalištu ponašati pristojno, a danas je takvo ponašanje roditelja i djece, na žalost, jako rijetko. Često se ljutim na nemarne roditelje koji ni sami ne znaju bonton kazališta i onda zbunjuju i vlastitu djecu te ih uče krivim stvarima, tada oni kad odrastu također ne znaju kazališni bonton. Nije dobro ni kada roditelji dovode premalu djecu na predstave ili na predstavu koja je daleko od njihovog uzrasta. Najdraže mi je kada sjedim u punoj dvorani među djecom i čekam predstavu. Promatram njihovo uzbuđenje i iščekivanje, a još mi je zabavnije kada predstava traje i kada vidim njihove reakcije. Neki su oduševljeni i ne odvajaju pogled od scene, a neki pitaju puno, sve ih zanima i traže objašnjenje za neke stvari, neki pak dovikuju i žele sudjelovati u radnji predstave. Tada su najslađi, najzanimljiviji. Budem često nesretna kada ih roditelji ušutkuju za vrijeme predstave. Zašto? Ako dijete tu i tamo pita koje pitanje u vezi predstave, može mu se tiho i kratko odgovoriti, tako će ga se dodatno zainteresirati za predstavu, ali ga se neće odvratiti od radnje i dopustiti mu da odluta u druge misli ili da ometa izvođače. Naravno, postoje situacije kada neki roditelji dodatno prepričavaju djeci radnju uz predstavu te im postavljaju potpitanja za vrijeme izvedbe te tako ometaju glumce i lutkare na sceni, ali i samu djecu. To njihovo neprimjereno pričanje ne bude tiho i kratko te zaista ometa i ljude koji žele gledati i čuti što se događa na sceni. Smatram da treba pustiti djecu u miru pogledati, a zatim kasnije o viđenom s njima popričati, postaviti im pitanja i tako razvijati njihovo izražavanje, razmišljanje i shvaćanje. Treba ih pustiti da i sami nešto zaključe, a ne im nametati ono što mi odrasli mislimo, znamo i što smo naučili. Djeca su prepuna mašte i kreativnih ideja i ne treba to u njima „ugušiti“. Treba ih njegovati. Te su ideje i kreativnosti bogatstvo koje može biti inspiracija. Napraviti predstavu za djecu nije lako, baš zbog svega navedenog. Moramo paziti da ne bude banalna i infantilna, jer to dječja publika neće dobro prihvatiti. Ne smije ih se nikako podcjenjivati. Treba ih nečemu podučiti, zato volim u predstavi imati i poneki edukativni dio. Ali ne izgovarati puste fraze i pravila kao ni činjenice, već ih akcijom zainteresirati za to, pokazati, prikazati na primjeru koji će zapamtiti.

Treba ih zabaviti i omogućiti da jasno prate radnju i priču. Djecu kazalište odgaja i zato je važno da ima dobar i kvalitetan program.

Čovjek i lutka

U svakom, lijepom, teškom trenutku
čovjek u svjetlo podmetne lutku.

Kad god se lutka iz svjetla odmetne,
u tami spretno čovjeka podmetne.

Dok zemlja vježba uporno kretanje,
traje i ovo vječno podmetanje.[5]

Ova mi je pjesma osobito draga jer simbolično i lijepo opisuje odnos čovjeka i lutke, pa tako i djeteta i lutke. Lutkar i lutka imaju poseban odnos – lutkaru je lutka dio života, od onog dana kad se s njom upoznao i sve dok je živ. Čovjek ima potrebu ispričati neku priču o lijepom, ali i teškom trenutku u životu. Zato i idemo u kazalište da kroz glumca ili lutku i lutkara pročitamo priču koja se na neki način i nas tiče i da se u njoj prepoznamo i nad time zamislimo. Također, kao lutkarica nisam sa svojom lutkom na sceni radi sebe već da bi publika kroz mene i moju lutku pronašla sebe i prepoznala nešto o čemu će razmišljati, što će ju dirnuti ili možda potaknuti na promjenu, na propitkivanje. Lutke govore i ono što mi ne kažemo, odnosno, one govore ono što mi možda ne želimo ili ne znamo reći jedni drugima, a nekada ni sami sebi. Nekada nas ljudi bolje slušaju kada nešto govorimo kroz lutku i uz pomoć lutke. Lutka je i dio nas i mi smo dio lutke. Vječno povezani i skladni, u poslu i životu. Emocije koje duboko skrivamo kažemo kroz lutku, jer tako je lakše. Zanimljivo je da su lutke

[5] Luko Paljetak, Lutke za kazalište i dušu, Međunarodni centar za usluge u kulturi, Zagreb, 2007., 123.str

dugovječnije od nas, stvar su, a opet su nam toliko slične. I mi, kada umremo ostajemo bez duše, kao i lutka koja nema dušu kada nije u rukama animatora. Dugovječnije su od nas jer nas mogu nadživjeti. Nakon naše smrti naše lutke ostaju i njima će netko nakon nas opet udahnuti dušu i bit će žive, zato su posebne i vječne. I zato ih toliko volim.

7. ZAKLJUČAK

Rad na predstavi „nEKO kao prijatelj“ bio je avantura u kojoj smo puno istraživali, igrali se i zabavljali. Koristilo mi je naučeno znanje i iskustvo, stečeno tijekom studija. Prisjetila sam se tako mnogih tehnika koje sam učila i odabrala sam neke od njih za svoj projekt. Odabrala sam baš kombinirane, improvizirane tehnike stolnih lutaka i zijevalica od otpada jer sam mislila kako su pogodne za igru i kombinaciju tehnika kojom sam se htjela baviti te za tematiku ekologije koju sam htjela istražiti kroz lutkarstvo. Odabrala sam i jednu od dražih tehnika, a to je odnos glumac i lutka, a o tome sam učila na kolegiju Štapne lutke. Taj sam odnos malo produbila. S obzirom na to, rad na ovoj predstavi bio je svojevrsno istraživanje i eksperimentiranje. Nije bilo jednostavno, ali je bilo iznimno zabavno. Pomogli su mi kolegica glumica i lutkarica Sara Ipša te mentor i sumentor oživjeti priču i ideju koju sam na početku imala tek na papiru. Htjela sam napraviti lutkarsku eko priču koja će biti zabavna i u kojoj neće naglasak biti samo na ekologiji i razvrstavanju otpada nego će se izdvojiti važnost prijateljstva, neimanja predrasuda prema drugima, provući će se ideja o pomaganju drugome u nevolji, o izviđačima i prirodi. Postigli smo to ovom veselom pričom koja prati malu ekološki osviještenu izviđačicu i izvanzemaljca Zeda, ljubitelja smeća te ih spaja u jedno zanimljivo prijateljstvo. Bez vrijedne kolegice Sare, koja mi je nesebično i iskreno odlučila pomoći, bez obzira na udaljenost između gradova u kojima živimo, ne bi bilo ove predstave. Ona je donijela svoju energiju i aktivnost, maštu i ideje koje su jako pomogle u stvaranju ove priče.

U uvodnom dijelu pisala sam o ideji koju sam imala, zatim kako spojiti ekologiju i lutkarstvo, a kasnije sam pisala i o inspiraciji koja me potakla na baš ovu tematiku. Drago mi je što sam sve što sam željela uspjela ostvariti i prenijeti od početka željenu poantu da ekologija može biti dio lutkarstva i obrnuto.

Zaključujem diplomski rad mišlju da je „nEko kao prijatelj“ predstava koja je pravi primjer ekologije u lutkarstvu. Nadam se da će ova eko predstava dugo donositi osmjehe na dječja lica. Vjerujem da ovo nije i zadnji moj lutkarski dječji projekt te da će ih biti još puno i da ću u njima jednako, ako ne i još više uživati. I kao u ovom, svaki put nešto novo naučiti.

LITERATURA

- Borislav Mrkšić, Drveni osmijesi, Centar za vanškolski odgoj Saveza društava „Naša djeca“ SR Hrvatske, Zagreb, 1975.

- Henryk Jurkowski, Povijest europskoga lutkarstva, II.dio, Dvadeseto stoljeće, Međunarodni centar za usluge u kulturi (MCUK), Zagreb, 2007.

- Luko Paljetak, Lutke za kazalište i dušu, Međunarodni centar za usluge u kulturi, Zagreb, 2007.

IZVORI

- http://www.stuffedpuppet.nl/neville.html
- https://www.youtube.com/watch?v=qQZe300ds2Y
- https://www.youtube.com/watch?v=Gfw5kwPzhP0

SAŽETAK

„nEKO kao prijatelj“ diplomska je predstava studentice Mirne Ostrošić, namijenjena djeci od pet do dvanaest godina. Nastala je u suradnji s kolegicom glumicom i lutkaricom Sarom Ipša, pod mentorstvom izv. prof. dr. art. Hrvoja Seršića i doc. art. Nenada Pavlovića na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku, Odsjeku za kazališnu umjetnost, smjeru Gluma i lutkarstvo. U radu studentica Mirna Ostrošić opisuje proces rada na predstavi, analizira cijelu predstavu, upoznaje nas s kombiniranim tehnikama kojima se bavila kao i tehnikom odnos glumac – lutka te pronalaskom režijskog koncepta. Na početku upućuje uvodnu riječ čitatelju i piše o inspiraciji koja ju je potakla na odabranu tematiku. Po završetku rada studentica iznosi zaključak kako je proces rada bio uspješan i poučan te je doveo do konačnog rezultata - povezivanja ekologije i lutkarstva.

Ključne riječi: lutkarstvo, lutka, ekologija, kazalište predmeta, kombinirane tehnike, stolne lutke, zijevalice, odnos glumac – lutka, djeca

SUMMARY

„nEKO kao prijatelj“ is final exam play of student, Mirna Ostrošić, intended for children in range from five to twelve years. The play ensue by cooperating with colleague actress and puppeteer Sara Ipša under mentoring of Associate Professor ArtD. Hrvoje Seršić and Assistant Proffesor Art. Nenad Pavlović at The Academy of Arts and Culture in Osijek, Department of Theatre Arts, course Acting and Puppetry. In this master paper student Mirna Ostrošić describes the working process behind her play, analyzes it and introduces us to the combined techniques that she dealt with, the actor – puppet technique and finding a directing concept. At the incipient of master paper Mirna tells the reader about inspiration that encouraged her to choose a topic. Lastly at the end of the thesis student concludes that the working process was successful, edifying and led to the final result – connecting ecology and puppetry.

Key words: puppetry, ecology, object theatre, combined tehniques, puppets on ground, yawn puppets, actor – puppet technique, children, puppet

BIOGRAFIJA

MIRNA OSTROŠIĆ
26. listopada 1994.
Jakova Gotovca 6a 33520 Slatina
+385 0911944507
mirna.ostrosic@hotmail.com

OBRAZOVANJE:

2019.	apsolventica diplomskog studija Glume i lutkarstva na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku
2013. – 2016.	Umjetnička akademija u Osijeku, studij Glume i lutkarstva, završen BA
2009./10. - 2012./13.	Srednja škola Marka Marulića Slatina, gimnazija, opći smjer
2004./05 – 2009./2010.	Osnovna glazbena škola Slatina, flauta
2001./02. - 2008./09.	Osnovna škola Josipa Kozarca Slatina

KAZALIŠNO OBRAZOVANJE:

2018.	2. znanstveno-umjetnički simpozij o dramskom odgoju: Poticanje kvalitete u dramskom stvaralaštvu
2018.	Creske kulturne večeri; suradnica za glumu, režiju i tehničarka rasvjete
2016.	radionica - Michael Chekhov Europe training, Module II
2016.	radionica – Bodymind and the sound of our own voice, Dioniz, voditelj Csongor Kollo
2015.	radionica – Principi crnog teatra, Lutkokaz, voditelj MgA. Pavel Uher
2015.	radionica – Human Walk, Dioniz, voditelj A. Acev

2014.	radionica – The Turning Points, Dioniz, voditelj A. Hathazi
2014.	radionica scenskog pokreta – Glumački pokret, Lutkokaz, voditeljica doc. Lindtnerova
2008.	Lutkarska radionica – Novigradsko proljeće, voditeljica Marijana Županić Benić, tjedan dana
2007.	Scenska radionica – Novigradsko proljeće, voditeljica Jadranka Korda Krušlin

KAZALIŠNO ISKUSTVO:

- Predstave, projekti, ispitne produkcije :

2019.	David Auburne: „Dokaz“, diplomska predstava, koprodukcija Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku i Kazališta Virovitica, glavna uloga, uloga Catherine, redatelj: Robert Raponja
2019.	„nEko kao prijatelj“, diplomska lutkarska predstava, autorski projekt nastao na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku u suradnji sa Sarom Ipša, uloga: izvanzemaljac Zed, pod mentorstvom izv. prof. dr. art. Hrvoja Seršića i doc. art. Nenada Pavlovića
2019.	Voditeljica lutkarske radionice na temu ekologije u sklopu EU projekta „Mladi za održivu zajednicu“, Slatina
2019.	*Budi mi prijatelj*, autorski projekt, Kofer teatar, uloga djevojčice Mirne
2018.	*Badnje veče,* autorski projekt, Kofer teatar, uloga djevojčice Ane
2017.	*Mačak u čizmama,* prema motivima originalne bajke, Teatar Naranča, lutkarsko – glumačka predstava, uloga mame i animacija mačke
2016.	William Shakespeare: *Mjera za mjeru,* ispitna produkcija 3. godine BA, završni ispit, UAOS, uloga uloga Isabelle i prostitutke
2016.	Slawomir Mrožek: *Tango*, ispitna produkcija 3. godine BA, UAOS, pod mentorstvom doc. art.

Jasmina Novljakovića i umj. suradnika Vladimira Tintora, uloga: Ala

Nastupi: 36.Osječko ljeto mladih 2016.,

Scena Osječkih Studenata 2016.

2015. Tadeusz Slobodzianek: *Naš razred,* ispitna produkcija 1. godine BA, UAOS, pod mentorstvom doc.art. Jasmina Novljakovića, gostujuća uloga, židovka Dora

Nastupi: Tjedan poljske kulture u Zagrebu 2015.

26. Marulićevi dani

Scena Osječkih Studenata 2016.

2015. *Eugen Savojski*, mjuzikl-spektakl, akademski projekt, UAOS, redatelj: doc. art. Jasmin Novljaković; gluma, animacija, teatar sjena

Nastup: 35. Osječko ljeto mladih 2015.

2015. *Ni`ko kao ja*, lutkarsko - glumačka predstava, ispitna produkcija 2. godine iz kolegija Animacija: lutke na štapu, BA, UAOS, mentor doc. art. Hrvoje Seršić, štapne lutke, uloga: djevojka sa zamišljenim prijateljem

Nastupi: 25. Marulićevi dani 2015.

Lutkokaz 2015.

Scena Osječkih Studenata 2015.

Noć knjige 2015.

FILMSKO ISKUSTVO:

2018. Promotivni video za Državnu ergelu Đakovo

2017. *Ibiza*, film Netflix produkcije, redatelj: Alex Richanbach, uloga: statist sa zadatkom

ISKUSTVO NA RADIJU:

15.3.2019.	Radio drama: Priča o Kalistu i Malibeji, prepričana prema prvom izdanju (1499.), komedije o Kalistu i Malibeji nepoznatog autora i Fernanda de Rojasa, Hrvatski radio, prvi program, **uloga: naratorica**, mentorstvo Gorana Grgića i u društvu Alme Price, urednica dramskog programa Lada Martinac Kralj, redateljica Vedrana Vhovnik, ton majstorica Marija Pečnik Kvesić

VJEŠTINE:

skijanje, vožnja bicikla i rola, klizanje, višegodišnje iskustvo voditelja programa, vještina animiranja djece, klauniranje, odbojka, osnove košarke, rukometa, nogometa, tenisa, vozačka dozvola, flauta, engleski jezik, žongliranje s tri loptice, osnove latinoameričkih i klasičnih plesova, pjevanje – sopran, osnove jahanja, osnove streličarstva i streljaštva, brzo pričanje, brzo čitanje

OSTALO:

- dio žive skulpture Tihomira Matijevića (UAOS) na temu meandra, *Terca na tišinu,* obilježavanje godine Julija Kniffera, 2014.,Osijek
- predsjednica Leo kluba Slatina, 20013.
- sudjelovanje na projektu za Građanski odgoj 2012., Srednja škola Marka Marulića Slatina, predstavljanje projekta u Zagrebu
- volonterka Crvenog križa Slatina od 2007., podučavanje mlađih članova u prvoj pomoći
- sudjelovanje na školskim, gradskim i humanitarnim maskenbalima 17 godina
- dugogodišnje iskustvo voditelja programa